

ПРОЦЕСИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЯК ДОМІНАНТА СВІТОВОГО РОЗВИТКУ

УДК 327.39(4)(043)

ПОНЯТТЯ «ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ» ТА «ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ» У СУЧАСНІЙ НАУКОВІЙ ДУМЦІ

Булик М. В.,

*старший викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Маріупольського державного університету*

Для розуміння сутності процесу європейської інтеграції необхідно визначити основні підходи до даного феномену. Як зазначає український дослідник Валерій Копійка, концептуальне осмислення процесу європейської інтеграції відбувалося під впливом історичних подій, які мали місце в першій половині ХХ ст., зокрема, двох світових війн, політико-ідеологічного протистояння, яке розкололо світ, а також економічної кризи, відомої, як «Велика депресія» [3, с. 13—14]. Серед класичних наукових шкіл, які досліджували процеси інтеграції в Європі, необхідно відзначити федералістську, яка пов'язана з такими вченими, як: М. Алле, Р. Арона, Е. Россі, Д. де Ружмона, П. Тейлора, А. Спінеллі; функціоналістську, ідеї якої розробляли Д. Мітрані, Ж. Монне; неофункціоналістську, в рамках якої працювали Р. Гінсберг, Л. Ліндбрег, Д. Най, П. Тейлор, Е. Хаас, Ф. Шміттер.

Прихильник «реалістичного», або «міжурядового» підходу до процесу європейської інтеграції Алан Мілвард визначив її як реакцію національних держав на зміни, що відбулися впродовж ХХ ст. і обумовили необхідність більш тісної співпраці в реаліях «холодної війни» [11, с. 150]. Фактично регіональну інтеграцію дослідник бачив лише у рамках існуючих держав з чітким ієрархічним підпорядкуванням. Ідеї та підходи А. Мілварда до феномену європейської інтеграції підтримали Х. Волліс, Р. Дарендорф, С. Хоффманн. В свою чергу, Ендрю Моравчик запропонував «ліберальний міжурядовий підхід», який в процесі європейської інтеграції на перший план виводить національні інтереси держав, які формуються під впливом різноманітних соціальних груп, політичних партій, органів влади. На перший план в структурі національних інтересів держави Е. Моравчик висував економічну зацікавленість в інтеграції. Крім того, на відміну від класичного політичного реалізму він допустив створення наднаціональних інститутів влади, які утворилися завдяки прагненню скоротити видатки на утримання бюрократичного апарату та проведення міждержавних переговорів [2, с. 67].

Серед сучасних концепцій європейської інтеграції слід також відзначити теорію «первинного поглиблення» (Р. Алібоні, Д. Бонвічіні, Т. Ваахторанта, В. Уессельс), альтернативну їй ідею «первинного поширення», яку пов'язують з

іменами Х. Арнольда, Е. Ремакля; комунікаційну, розроблену К. Дойчем та його послідовниками Д. Пучалою та Б. Рассетом, а також деякі інші.

Андре Маршаль, наприклад, вважає європейську інтеграцію, насамперед, об'єктивним процесом, який охоплює не лише політичну, або ідеологічну сфери, але й культурну, ідеологічну співпрацю на рівні окремих індивідів, регіонів, держав, всієї планети [218, с. 45].

Валерій Копійка та Тетяна Шинкаренко розуміють під європейською інтеграцією процес, внаслідок якого відбувається об'єднання політичних, економічних та соціальних структур в єдиний комплекс, який може мати обриси формального політичного та економічного союзу або залишитися в якості неструктурованого об'єднання. В рамках європейської інтеграції особливе значення вони надають економічному та політичному аспектам даного процесу [4, с. 420].

При цьому дослідники не обмежують сферу вживання терміну лише процесами, що мають відношення до розвитку Європейського Союзу. Керуючись принципом географічної належності, вони вважають, що до структур, які проводять європейську інтеграцію, крім ЄС слід включити Раду Європи, Вишеградську групу, Співдружність Незалежних Держав. При цьому слід зазначити, що дослідники з країн-членів ЄС в цілому прагнуть обмежити сферу вживання даного терміну лише інтеграційними процесами в рамках Європейського Союзу та Ради Європи.

Український вчений Юрій Вілков розглядаючи феномен політичної інтеграції, вважає її сукупністю політичних процесів, спрямованих на консолідацію, злиття суспільних, політичних, економічних структур або етносів в рамках однієї держави або кількох держав з метою протидії деструктивним внутрішнім та зовнішнім чинникам. При цьому особлива увага надається саме європейській інтеграції, як найтипівішому прояві даного процесу. В сферу вжитку терміну «європейська інтеграція» включено не лише політичні або економічні прояви зближення держав Європи, але й наукову, технологічну, соціальну, екологічну сфери [6, с. 236—238].

Російський дослідник Володимир Шемятенков зауважує на вузькості розуміння феномену європейської інтеграції російською вищою школою, яка вважає його звичайним різновидом об'єднувальних тенденцій в сучасній світовій політиці. Він звернув увагу на виключність процесу європейської інтеграції, яка пов'язана з добровільною відмовою держав-членів ЄС від частини свого національного суверенітету на користь наднаціональних органів влади. Крім того, В. Шемятенков звертає увагу на унікальність самого європейського об'єднання, яке представляє собою єдину політичну та економічну силу у світі. Дослідник пропонує аналізувати європейську інтеграцію в рамках наукової дисципліни — європейські студії, які мали б об'єднати політологічний, юридичний, економічний та соціологічний підходи [7, с. 7—8].

Думку В. Шемятенкова про виключність та унікальність європейської інтеграції поділяє професор Амстердамського університету Джефрі Андергіл. Він вважає ЄС «найдовершенішим прикладом регіональної та політичної

інтеграції» [5, с. 229]. В рамках розуміння процесу євроінтеграції дослідник також звернув увагу на відмову ЄС від традиційної міжурядової співпраці на користь наднаціональних владних структур. Водночас Дж. Андергіл пропонує вважати цей процес проявом багаторівневого врядування, яке полягає у створенні неієрархічної системи управління, відмові від суто національного та наднаціонального принципу формування європейської політики. Даний науковий підхід був розроблений на початку 1990-х рр. професорами Амстердамського університету Лізбет Гуг та Гарі Марксом і вимагав активного залучення субнаціональних суб'єктів політики, таких як органи регіональної та місцевої влади, неурядові громадські організації, окремі експерти та аналітики до процесу прийняття рішень на загальноєвропейському рівні [5, с. 48]. Фактично мова йшла про демонополізацію права національної держави на здійснення європейської інтеграції. Водночас здійснення багаторівневого врядування не передбачав ліквідації традиційної держави, оскільки за нею залишалися повноваження у сфері фінансової політики, заходів у сфері безпеки [1, с. 24].

Грецький дослідник Лукас Цукаліс визначив європейську інтеграцію як економічно обумовлений процес з політичним забарвленням, сутність якого полягає у високорозвиненій системі управління взаємозалежністю в інтересах окремих осіб, регіонів та держав. Взаємозалежність як явище, на думку, Л. Цукаліса, бере свій початок в торгівлі, але й в подальшому поширилася на інші прояви транскордонної співпраці, обмін досвідом в умовах бурної історії, перенаселеності, порівняно невеликих природних ресурсів, різноманіття політичних традицій, культур та економічних систем. Регіональну інтеграцію дослідник вважає інструментом економічного розвитку, каталізатором модернізації суспільства, зближення європейських держав в інтересах найменш розвинених з них [12, с. 1].

Приймаючи до уваги все вищезгадане, автор погоджується з точкою зору про те, що європейська інтеграція представляє собою об'єктивно обумовлений процес співробітництва та поступового зближення в політичній, економічній, культурній, інформаційній, юридичній сферах на рівні окремих індивідів, громад, регіонів, держав. Мета даного процесу полягає у виробленні та впровадженні єдиної політики відносно тих викликів та загроз, що існують у сучасному світі.

В теоретико-методологічному плані розуміння сутності процесів, що відбуваються в сучасній Греції, неможливе без розгляду категорії «європеїзація», яка на думку дослідників є тісно пов'язаною з поняттям «європейська інтеграція». Зокрема, британський вчений Р. Ладрех визначив європеїзацію як поступове впровадження європейської політичної та економічної динаміки у національну політику [10, с. 2]. Його колега Т. Лоутон вважає її юридичним передаванням владних повноважень на рівень Європейського Союзу. Норвезькі вчені С. Андерсен та К. Еліассен наполягають на розумінні європеїзації як процесу розподілу влади між національними урядами та ЄС, називаючи її також «європеїфікація». Водночас німецький науковець Таня Бьорзель, досліджуючи явище європеїзації, зосереджує увагу на

зростанні залежності внутрішньої політики від загальноєвропейської; а Віт Кохлер-Кох пропонує під цим терміном розуміти поширення європейського політичного простору, ідей, цінностей та традицій поза межами країн-членів ЄС [10, с. 2].

Італійський вчений Клаудіо Раделлі, спираючись на концептуальні положення Р. Ладреха, намагається поширити поняття європеїзації на процеси, внаслідок яких політична, соціальна та економічна динаміка ЄС має стати частиною свідомості, висловлювань, ідентичності окремих осіб, а також політичних структур та державної політики [10, с. 4]. Дослідник відмовляється розглядати європеїзацію як явище виключно конвергентного характеру, навпаки, він зазначає вірогідність зростання конкуренції між окремими суб'єктами. Погляди Р. Ладреха та К. Раделлі поділяють грецькі дослідники Панайотіс Гетіміс та Деспіна Грігоріаду [9].

Кевін Фізерстоун та Георгіос Казаміас, професори Лондонської школи економіки та політичних студій, бачать в європеїзації явище, що виходить за рамки європейської інтеграції [8, с. 6]. Вони пропонують розглядати її на трьох рівнях. Перший — ЄС, який має на увазі розширення владної компетенції об'єднання, координацію зовнішньої політики та заходів із забезпечення безпеки континенту. Другий — інституційний, який діє на рівні національних держав-суб'єктів Європейського Союзу і має інкорпорувати закони, урядові постанови, етнічні та культурні особливості, а також інтереси країн. Третій рівень виходить за межі ЄС і поширюється на ті держави, які не є членами спільноти, але тісно пов'язані з нею. На думку дослідників, аналіз феномену європеїзації має зосередити увагу на наступному: інституційна адаптація органів управління до політики та стратегії ЄС; розширення прав та повноважень суб'єктів політичного процесу на рівні окремих держав, зокрема, громадянського суспільства і технократичних еліт; регулювання макроекономічних процесів; зміни в політичній системі; вплив, що здійснюється на національну ідентичність жителів Європейського Союзу; стратегічні ресурси реалізації зовнішньополітичних інтересів [8, с. 15—16].

В колективній монографії «Європеїзація і вирішення конфліктів: конкретні дослідження європейської периферії» дослідники М. Валь, М. Емерсон, Т. Ковзірідзе, Б. Коппітерс, Г. Нутчева, Н. Точчі, М. Хьойссен надали власне бачення сутності вищезгаданого процесу. Вони пропонують розрізняти внутрішню та периферійну європеїзацію, зокрема, в рамках Європейського Союзу дослідники вважають її інтерактивним процесом, під час якого країни-члени об'єднання знаходяться під впливом європейської інтеграції і водночас ініціюють її. З іншого боку, держави, що знаходяться на так званій периферії ЄС, не можуть впливати на прийняття рішень в рамках об'єднання, зокрема, тих, що напряду зачіпають їхні інтереси. Тому вони виступають лише об'єктом європеїзації, яка у даному випадку виступає як засіб зовнішньої політики Європейського Союзу [2, с. 27].

Таким чином, порівняльний аналіз основних підходів до понять «європейська інтеграція» та «європеїзація» дозволяє говорити про те, що в сучасній науковій думці, насамперед, європейських держав останній термін має

більш ширше вживання. Це пов'язано з тим, що європеїзація як процес поширюється як на зовнішню політику окремих держав, так і на внутрішньополітичні, соціально-економічні, культурні процеси. Більш того, європеїзація розглядається як феномен, що має складну багаторівневу структуру, де окремі держави розглядаються не лише як суб'єкти, але й як об'єкти впливу з боку даного процесу. Більш того, європеїзація може мати як усвідомлений характер, що випливає з діяльності суспільства та держави, так і опосередкований, результат якого виходить за рамки реалізації політичного курсу. Прикладом такого підходу може слугувати поступові перетворення у суспільній свідомості, що сприяють утвердженню так званих «європейських цінностей».

Список використаних джерел

1. Адаптація досвіду європейського врядування в Україні у контексті реформування системи публічного управління : наук. розробка / [авт. кол. : Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, І. Д. Шумляєва, Н. М. Рудік]. — К. : НАДУ, 2009. — 36 с.
2. Ковзиридзе Т., Коппитерс Бр., Нутчева Г., Точки Н., Хейссен М., Эмерсон М. Европеизация и сецессионистские конфликты и теории / Т. Ковзиридзе, Бр. Коппитерс, Г. Нутчева, Н. Точки, М. Хейссен, М. Эмерсон // Европеизация и разрешение конфликтов: конкретные исследования европейской периферии / Бруно Коппитерс, Майкл Эмерсон, Мишель Хейссен, Тамара Ковзиридзе, Гергана Нутчева, Натали Точки, Мариус Валь, с комментариями Нику Попеску, Гиа Нодиа; пер. с англ. — М. : Издательство «Весь мир», 2005. — 312 с.
3. Копійка В. В. Європейський Союз: Досвід розширення і Україна / В. В. Копійка. — К. : Юрид. Думка, 2005. — 448 с.
4. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. В. Копійка, Т. І. Шинкаренко. — К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. — 448 с.
5. Короткий оксфордський політичний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А. Макмілана. — К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2006. — 789 с.
6. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. — 2-у вид., доп. і перероб. — К. : Генеза, 2004. — 736 с.
7. Шемятенков В. Г. Европейская интеграция. Учебное пособие / В. Г. Шемятенков. — М. : Междунар. отношения, 2003. — 400 с.
8. Featherstone K., Kazamias G. Introduction: Southern Europe and the Process of «Europeanization» / K. Featherstone, G. Kazamias // Europeanization and the southern periphery / Editors K. Featherstone, G. Kazamias. — London : FRANK CASS PUBLISHERS, 2001. — 25 p.
9. Getimis P., Grigoriadou D. The Europeanization of Urban Governance in Greece: A dynamic and contradictory process [Electronic resource] /

- P. Getimis, D. Grigoriadou. — Mode of access : http://www2.polito.it/ricerca/eupolis/euraconference2002/Paper_pdf/66%20grigoriadou%20getimis.PDF. — Title from the screen.
10. Ladrech R. Europeanization and Political Parties: towards a Framework for Analysis / R. Ladrech // Keele European Parties Research Unit (KEPRU). — Working Paper 7. — 16 p.
 11. Martin K. European integration and income convergence: lessons for Central and Eastern European countries / Karmela Martin, Francisco J. Velazquez, Bernard Funck // World Bank Technical Paper. — 2001. — August. — No. 514. — 48 p.
 12. Tsoukalis L. European integration: what is at stake now (for British, Greeks and others)? / L. Tsoukalis // Sixth annual lecture of the Hellenic Observatory (European Institute, LSE). — 2004. — 6 December. — 9 p.

УДК 327(8)(043)

ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИЙ РЕГІОН У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Гаврилова Н. В.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету

Латиноамериканський регіон сьогодні – це тридцять чотири держави, їх сукупна площа складає 20,5 млн. кв. км., на якій проживає більше 500 млн. чол. Їх доля в загальносвітовому виробництві складає 8,6 % та має стійку тенденцію до зростання [4, с. 57].

Сумарний ВВП регіону складає більше 2 трлн. дол. У регіоні відбуваються цивілізаційно-геополітичні зміни, пов'язані як з внутрішніми трансформаційними процесами, що відбувалися в більшості країн регіону в 90-ті роки, так і включенням регіону в процеси глобалізації [1, с. 92]. У регіоні активно йдуть пошуки ефективних моделей суспільного розвитку, які були б найбільш адекватні особливостям розвитку країн регіону, специфіці проблем, що там існують. Цей процес активізувався на початку ХХІ ст. та був пов'язаний з приходом політиків нової хвилі в Аргентині, Бразилії, Венесуелі. Це призвело й до перегляду зовнішньополітичних доктрин, корекції зовнішньополітичних курсів країн регіону. Такі країни як Бразилія, Аргентина, Венесуела, Чилі активно включилися в вирішення глобальних проблем, впливаючи на світову політику. Латинська Америка стає важливішим актором світового співтовариства [1, с. 91].

Перетворення Латиноамериканського регіону на важливіший фактор світової політики, на наш погляд, обумовлене рядом факторів.

Перш за все, значимість цього регіону в ХХІ ст. пов'язана з тим багатим природно-сировинним потенціалом, який має регіон. За оцінками експертів на території країн регіону зосереджена 1/5 частина світових запасів ключових

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ
ЦЕНТР ГЕНДЕРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ОСВІТИ
МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ПЕРША ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН ТА СВІТОВОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ»**

25 БЕРЕЗНЯ 2011 Р.

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МАРІУПОЛЬ — 2011

ЗМІСТ

ВІТАННЯ УЧАСНИКАМ ПЕРШОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ «ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СВІТОВОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ»	3
---	---

ПРОЦЕСИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЯК ДОМІНАНТА СВІТОВОГО РОЗВИТКУ

<i>Булик М. В.</i> <i>старший викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету</i> ПОНЯТТЯ «ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ» ТА «ЄВРОПЕЇЗАЦІЯ» У СУЧАСНІЙ НАУКОВІЙ ДУМЦІ	4
--	---

<i>Гаврилова Н. В.,</i> <i>кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету</i> ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИЙ РЕГІОН У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	9
---	---

<i>Кіосева А. С.,</i> <i>студентка ОКР «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини» Маріупольського державного університету</i> МЕТОДИ ВПЛИВУ ПРЕСИ НА ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕКИ КРАЇН ЄС	11
---	----

<i>Кухалейшвілі Г. Р.,</i> <i>студент III курсу спеціальності «Міжнародні відносини» Маріупольського державного університету</i> ПРЕВЕНТИВНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	15
--	----

<i>Кисель А. С.,</i> <i>студентка ОКР «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини» Маріупольського державного університету</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ДОГОВОРУ ПРО КОЛЕКТИВНУ БЕЗПЕКУ: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АЗІЇ	19
--	----